

DEPARTAMENT D'EDUCAZIUN, CULTURA E PROTECZIUN DA L'AMBIENT
DAL GRISCHUN

Uffizi per secturs spezials da scola

I n t i m a z i u n s
per il contact cun
disturbis dal cumportament
en scola e scolina

October 1999

Register

1. Introducziun	3
2. Chapientscha dals problems	5
3. Survista davart percepciuns, finamiras ed intervenziuns en cas da disturbis dal cumportament en scola e scolina.....	8
4. Soluziuns/agid entaifer la scola e la scolina en cas da disturbis dal cumportament	9
4.1 Introducziun	9
4.2 Discussiun	10
4.3 Intervenziuns pedagogicas.....	14
5. Soluziuns/agid ordaifer la scola e la scolina en cas da disturbis dal cumportament	17
5.1 Introducziun.....	17
5.2 Dispensaziun da la scola tras attestat dal medi	17
5.3 Scolaziun speziala.....	17
5.4 Suspensiun da la scola	18
6. Proceder concret en cas da disturbis dal cumportament.....	19
7. Sustegn extern en cas da disturbis dal cumportament.....	22
7.1 Cussegl da scola/cumissiun da scolina.....	22
7.2 Inspecturat da scola/Inspecturat da scolina	22
7.3 Perfecziun dals magisters	22
7.4 Servetsch psicologic da scola	23
7.5 Servetsch da pedagogia curativa	23
7.6 Servetsch da psichiatria per uffants e juvenils	24
7.7 Servetsch social	24
7.8 Post da prevenziun da toxicomania dal Grischun	24
7.9 Cumissiun tutelara.....	25
7.10 Procura per juvenils.....	25
7.11 Polizia chantunala	25
8. Remartgas finalas.....	26
Annexa.....	27
- Glista da litteratura.....	29
- Piramida da schliar problems	30
- Agids d'intervenziun.....	33
- Fegl d'observaziun scolar	35
- Fegl d'observaziun magister.....	36
- Agids per la reflexiun	37
- Reglas da classa	38
- Cussegl da classa	39
- Plan da discussiun per il cussegl da classa.....	40
- Sguard retrospectiv sin il mais u l'emna	41
- Protocol da convegno da finamira	42
- Contract cun sasez.....	45
- Pussaivladads da contracts.....	46
- Contract cun sasez (per persunas d'instrucziun).....	47
- Decurs tar dumondas conc. scolaziun speziala en cas da disturbis dal cumportament.....	49

1. Introducziun

Cun il conclus nr. 333 dals 23 d'october 1998 ha incumbensà il departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient ina grupp da lavur sut la direcziun da l'uffizi per secturs spezials da scola cun l'elavuraziun d'in manual per il contact cun uffants cun disturbis da cumportament en il stgalim superiur. La grupp da lavur ha gì l'incumbensa da tractar las dumondas actualas da natira professiunala e giuridica en il contact cun uffants cun disturbis massivs dal cumportament en il stgalim superiur e da suttametter al departament propostas adequatas en furma d'in rapport. Las incumbensas da la grupp da lavur èn d'ina vart vegnidas circumscrittas en il conclus dal departament, da l'otra vart ha la grupp da lavur obtegnì l'incumbensa globala d'elavurar „ulteriuras dumondas che resultan da la lavur en connex cun disturbis massivs dal cumportament“. En il decurs da la lavur è la grupp da lavur s'occupada essenzialmain da las sequentas dumondas:

- Chapientscha dals problems ed integraziun dal problem en il context pedagogic
- Percepziuns, finamiras e cumpetenzas en cas da disturbis da cumportament en scola e scolina
- Mesiras ed instruments pedagogics ed organisatoris da scola per las personas d'instrucziun, la scola e la scolina en cas da disturbis dal cumportament
- Funcziuns da las instanzas pertutgadas da la dumonda en situaziuns da problems. Talas instanzas èn: cussagl da scola, cumissiuns da scolina, inspecturats da scola, servetsch psicologic da scola, servetsch da pedagogia curativa, servetsch da psichiatria per uffants e giuvenils, servetsch social, perfecziun dals magisters, post da prevenziun da toxicomania, cumissiuns tutelaras, procura per giuvenils, polizia chantunala euv.
- Mesiras entaifer (p. ex. discussiun) ed ordaifer la scola populara e la scolina (dispensaziun tras il medi, scolaziun speziala, exclusiun da la scola)

En il decurs da la lavur èsi daventà cler ch'i na fa strusch ina differenza concernent il cuntegn ed il proceder, sche las difficultads da cumportament sa mussan sin il stgalim superiur, sin in stgalim da la scola primara u en scolina. En cas da disturbis dal cumportament en scola e scolina èsi da partir da sumegliantas percepziuns dal problem tras las personas d'instrucziun, ins ha d'introducì mesiras cumparegliablas, e concernent il contact cun ils problems èn pertutgadas las medemas instanzas. En enclegientscha cun il schef dal departament ha la grupp da lavur perquai extendì l'incumbensa e sviluppà la basa che po vegnir applitgada independentamain dal stgalim da vegliadetgna da las scholaras e dals scholars. Questa basa stat a disposiziun tant a personas d'instrucziun, autoritads da scola, cumissiuns tutelaras ed autras instanzas participadas u interessadas.

En general ston ins dir ch'i n'è betg pussaivel da formular soluziuns definitivs per ina situaziun sin il sector da l'educaziun e da la scola. Persunas ed instanzas ch'èn confruntadas cun ina situaziun concreta da problems en scola u scolina han sez da decider co ch'els vulan ir enturn cun lur situaziun. La preschenta lavur cumpiglia perquai er naginas soluziuns definitivs per las situaziuns da problem. Ella è sulettamain in'emprova da mussar a las persunas activas sin il sector d'educaziun e da scola insaquantas „intimaziuns“ concretas per lur moda d'ir enturn cun cas da disturbis dal cumportament.

Per motivs da spazi sco er da legibladad vegn en questa lavur savens duvrada la noziun „scolar“ en il lieu da „uffants e giuvenils“, q.v.d. surtut en las survistas. Cun questa noziun èn manegiads tant mats sco mattas. Per motivs da legibladad sa midan giu la furma masculina e quella feminina, spezialmain en enumeraziuns. Ellas valan mintgamai per domaduas schlattainas.

Las sequentas persunas han cooperà considerablamain a la realisaziun da questa lavur: dr. phil. Andreas Müller, manader dal servetsch psicologic da scola dal Grischun, dr. med. Mario Wolf, manader dal servetsch da psichiatria per uffants e giuvenils dal Grischun, lic.iur. Marco Wieland, manader dal servetsch giuridic dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun, Josef Willi, inspectur da scola da l'inspecturat Val dal Rain. In cordial engraziament ad els per lur stentas e lur sustegn.

Il schef da l'uffizi per secturs speziels
da scola

Giosch Gartmann

2. Chapientscha dals problems

La gruppa da lavur desista da preschentar extendidamain sia chapientscha dals problems per avair a disposiziun dapli spazi per las intimaziuns per la pratica. Ella fa dentant attent a las explicaziuns en il concept chantunal davart la cussegliaziun e la promoziun tras pedagogia curativa en il chantun Grischun dal favrer 1993, nua ch'ins chatta in discurs extendì davart il tema famiglia e scola. Ultra da quai saja fatg attent per la chapientscha da famiglia, scolina e scola a differents titels da la litteratura spezialisada che pon esser in agid da s'orientar per las lecturas ed ils lecturs interessads (mira annexa pagina 27). Sut il titel „Chapientscha dals problems“ vegnan en quest senn be mussads insaquants cuntegns essenzials ch'èn d'impurtanza en connex cun disturbis dal cumportament en scola, scolina e famiglia.

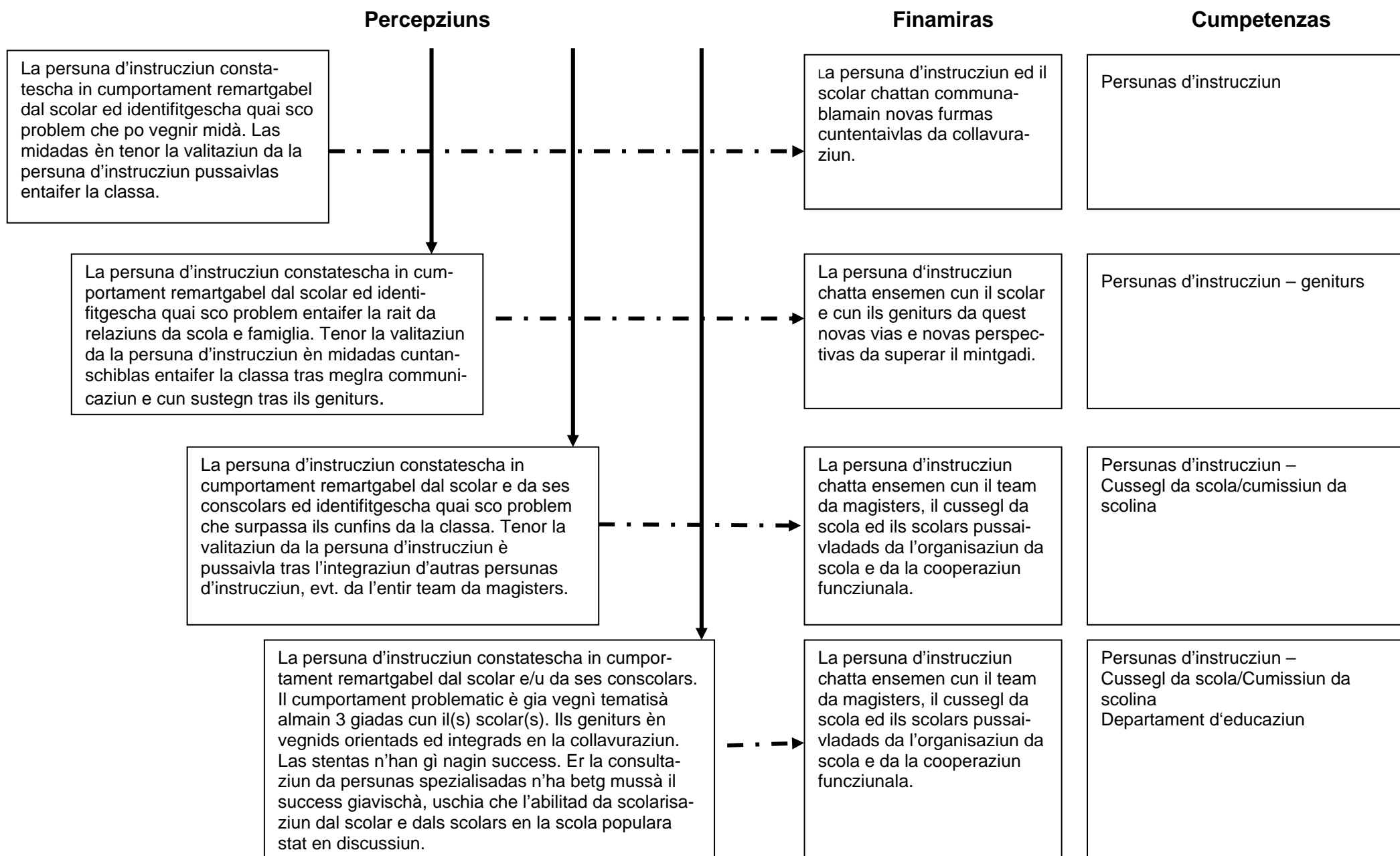
Las sequentas explicaziuns sa chattan puncto cuntegn per gronda part gia en il concept menziunà davart la cussegliaziun e la promoziun tras pedagogia curativa en il chantun Grischun dal favrer 1993. Ellas servan a situar il problem en in context.

1. Problems da cumportament èn fenomens socials e dependents dal conturn che naschan a basa da problems individuals d'uffants e da giuvenils sco er a basa d'eveniments socials, da famiglia u da scola.
2. Umans adolescents èn integrads en ina rait da relaziuns che gida a determinar lur cumportament. Els vegnan influenzads da questa rait, ed els sezs influenzeschan tras lur cumportament ils auters commembers dal sistem da relaziun. Quai vala tant per in cumportament disturbà sco er per in cumportament che na dat betg en egl.
3. Ina situaziun vegn taxada sco problem il mument che las atgnas stentas na tanschan betg pli per cuntanscher las midadas giavischadas. En questa chapientscha dals problems sa drizza l'attenziun betg a moda isolada sin in scolar u sin ina scolara, mabain sin la situaziun complessiva, en la quala il cumportament ha lieu.
4. Uffants e giuvenils èn integrads en lur svilup en il mund da la famiglia, scolina, scola, peergroup (gruppa d'uffants da la medema vegliadetgna) euv. En connex cun il cumportament è il „sistem intermediar“ scola – famiglia – peergroup d'accentuar spezialmain. Malgrà ch'i dat colliaziuns tranter quests contexts è tuttina mintgin in *agen mund* cun structuradas fitg specificas e cundiziuns dinamicas sco er mintgamai cun effects specificis en il process da svilup d'uffants e giuvenils. Questas cundiziuns pon periclitlar l'integraziun persunala e sociala en famiglia, peergroup, scolina e scola.

5. Pli baud devi ina considerabla enclegientscha tranter la scola e la famiglia en quai che pertutga la finamira da l'educaziun e la realisaziun pratica en il mintgadi, entant che oz ves'ins e sent'ins pli e pli er las discrepanzas. Scola e famiglia na sa basan en blers secturs betg pli sin valurs renconuschidas communablamain. La scola è confruntada adina dapli cun las consequenzas da familias surchargiadas e surdumandadas, entant che las familias èn confruntadas cun las pretaisas creschentas da la scola. Scolaras e scolars che na pon betg s'adattar a questas differenzas portan lur problems d'in context en l'auter. Quai che vala per il mund intermediar da famiglia – scolina/scola vala pir endretg per il mund spezial dal peergroup che sa definescha tras sia cunfinaziun envers ils auters dus munds.
6. Là nua che la socialisaziun controllada uffizialmain ed il mund da viver privat sa tutgan nascha automaticamain in tschert potenzial da conflicts pussaivels. Conflicts sco cundiziun natirala da viver creeschon dentant ina situaziun che smanatscha il svilup pir en quel mument ch'ils umans participads (geniturs, persuna d'instrucziun, uffants/giuvenils) na pon betg pli mantegnair la cooperaziun ord atgna forza.
7. La famiglia ch'è sa sviluppada en nossa societad da la cella calma al domicil parzialmain inconstant da l'uffant sa chatta en in stadi da midada. Ella è bain anc adina questa cuminanza, da la quala derivan las emprimas intimaziuns da svilup ed experientschas d'in uffant. Ins na po dentant betg far quint che quest sistem saja trasor intact e che la famiglia adempleschia sia incumbensa d'educaziun e promoziun en quella mesira sco quai che figurescha en las ideas. La famiglia da la fin dal 20. tschientaner è caracterisada tras la perdita da la segirezza da la famiglia, la retratga en l'intimitad, la determinaziun externa creschenta, la reducziun da la famiglia, l'idea midada da la rolla dals partenaris da vita e las „familias incumpletas“.
8. La scola da sia vart è obligada en ses tratgs fundamentals al maletg ideal da la famiglia dal 19. tschientaner e premetta anc adina essenzialmain ch'ils uffants obtegnian en la chasa paterna tut quai ch'i dovràn per in svilup saun. Ultra da quai parta la scola anc per gronda part d'ina „unifurmitad“ dals uffants dal medem stgalim da vegliadetgna, da la sumeglientscha da las premissas concernent l'ambient persunal e famigliar dals uffants. Quai sa mussa per exempel en il „sistem da classas d'annada“ che sa basa sin l'idea che uffants da la medema vegliadetgna disponian da capacitads identicas e possian correspudentamain cuntanscher las medemas finamiras. La realitad (gener dal talent, multiculturalitad euv.) discorra dentant pli e pli en favur da la differenza dals uffants pertutgant lur svilup spiertal, cultural ed emoziunal.

9. Giuvenils s'orienteschan suenter l'entschatta da la pubertad surtut entaifer lur peergroup. En la gruppa ha lieu in process d'emprender a moda sociala. I vegnan svilupadas ed experimentadas las emprimas teorias (da vita) che sa basan sin independenza. Questas teorias furman conform a la natira in contrast cun las teorias da vita da la famiglia e da la scola. Betg darar han qua er lieu ils emprims contacts dals giuvenils cun drogas; il pli savens cumenzan els cun fimar e van vinavant tar las drogas e l'alcohol. Savens sa tracti dad emprovas che vegnan fatgas a basa d'ina pressiun da gruppa pli u main ferma. Ultra da las drogas èn la violenza ed il far fracass las consequenzas negativas las pli frequentas da las peergroups.
10. Scolas e scolars sa vesan sezs sco commembers da differents munds da viver. Latiers experimenteschan els a l'entschatta d'ina vart la famiglia, da l'autra vart la scolina e la scola mintgamai sco agen mund spezial. Cun l'entschatta da la pubertad obtegna la peergroup ina significaziun particulara. Questa è caracterisada tras il fatg ch'ella lascha d'ina vart definir da nov la segirezza e la confidenza. Da l'autra vart vegn er definida da nov la cunfinaziun envers ils dus auters munds. Significativ en la confruntaziun dals dus munds da viver famiglia / scola e peergroup è uss ch'er uffants e giuvenils han *in access different a lur abilitads e pussaivladads*, tut tenor il mund da viver, en il qual els sa movan. Conflicts tranter scola e famiglia naschan, sche tant ils geniturs sco er ils magisters e las magistras chapeschan mintgamai lur ideas da l'uffant e da sias pussibilitads, ideas che sa basan sin l'agen fundament d'experienceschas, sco l'unica perspectiva „objectiva“ . Sche domaduas varts insistan che lur vista saja la gista, po nascher empè da la cooperaziun ina dispita che sa basa sin pussanza. Conflicts tranter famiglia e scola ch'entschaivan uschia daventan lura facturs desintegrants ch'impedeschan il svilup da l'uffant e da l'adolescent. Collavuraziun sin la basa da respect da l'experiencescha e l'optica da l'auter furma il rom, en il qual ils uffants e giuvenils pon sa sviluppar a moda positiva sco „pendularis tranter trais munds da viver“.

3. Survista davart las percepziuns, finamiras e cumpetenzas en cas da disturbis da cumportament en scolina e scola

4. Soluziuns/agid entaifer la scola e la scolina en cas da disturbis dal cumportament

4.1 Introducziun

In contact professiunal cun disturbis dal cumportament n'entschaiva betg pir cur ch'i sa mussan problems, mabain gia pli baud. Tar la prevenziun tutga ultra da la creaziun d'in bun clima da scola e d'instrucziun er la creaziun d'in contact avert tranter la scola e la chasa paterna.

Prevenziun vul dir concretamain:

- avoir ils egls averts ed esser pront da tadlar en cas che sa mussan problems
- betg ignorar problems u disturbis dal cumportament
- s'occupar da problems e conflicts e cumbatter quests sin in stgalim bass, quai vul dir uschè prest sco pussaivel (tematisar e discutir)
- fixar gia ordavant reglas communablas da sa cuntegnair sco er la moda e maniera d'ir enturn cun questas (sancziuns)
- stgaffir structures cleras e transparentas per il singul e per la scola sco unitad

En il contact cun disturbis dal cumportament èn decisivas las intervenziuns da las personas d'instrucziun. Ellas duain esser professiunalas e gidar a chattar bunas soluziuns.

Contact professiunal cun disturbis dal cumportament vul dir:

- discutir e schliar ils problems uschè spert sco pussaivel
- tschertgar da proceder pass per pass e sistematicamain
- far discussiuns bain preparadas e fixar en scrit eventuels arranschaments
- determinar finamiras e fixar en scrit las cunvegnas fatgas.
- examinar periodicamain finamiras, arranschaments e cunvegnas en occasiun da reponderaziuns da la situaziun actuala

Problems e conflicts èn ina part dal mintgadi da scola, perquai che dapertut nua che umans vivan e lavuran ensemen datti muments, en ils quals igl existan differents interess e basegns. La finamira n'è perquai betg quella d'evitar a tut pretsch tut ils conflicts colliads cun in problem, mabain da chattar ina soluziun cuntentaivla per domaduas varts. Perquai n'èsi betg la dumonda da la culpa che stat en il center, mabain igl è impurtant che mintgin possia preschentar sia vista dal problem e prova da chapir la situaziun dal partenari per alura pudair sviluppar comunablamain soluziuns pussaivlas (mira annexa pagina 31-33: Piramida da schliar problems).

Ina buna maniera da schliar problems e conflicts vul dir:

- ch'i vegn attatgà il problem e betg la persuna,
- ch'igl è dal tutfatg normal d'esser ina giada furius u frustrà,
- ch'i vegn tschertgà ina soluziun che permetta a tuts da salvar la fatscha,
- ch'ins tschertga ideas e soluziuns creativas,
- ch'i po esser raschunaivel da consultar ina terza part per schliar ils conflicts (p. ex. moderaziun).

Las intervenziuns da las personas d'instrucziun duain ultra da quai servir a la finamira che la classa vegnia manada a moda clera.

Manar ina classa a moda clera vul dir:

- Promover in clima en la chasa da scola ch'è caracterisà sin tut ils stgalims da l'engaschament ed il respect per ils conumans e per ils objects (chasa da scola, mobligiar euv.).
- Introducir urdens disciplinars clers e concis en las chasas da scola cun consequenzas evidentas en cas d'in surpassament.
- Realisar ed exequir ils urdens disciplinars inclusiv lur consequenzas tras ils teams da magisters en cas da surpassaments en las chasas da scola.

4.2 Manar discussiuns

L'emprima pussaivladad per dumagnar disturbis dal cumportament en scolina e scola sa preschenta sin il stgalim da la discussiun. Igl è impurtant ch'i vegnia tschertgà uschè spert sco pussaivel il dialog persunal e ch'ins scuntria las scolaras ed ils scolars sin il plaun da las relaziuns.

Disturbis persistents dal cumportament d'in uffant u giuvenil èn savens accumpagnads da sentiments negativs vicendaivels, saja quai tranter la persuna d'instrucziun ed ils geniturs u tranter la persuna d'instrucziun ed ils scolars. Tut tenor la constellaziun vegn l'uffant sustegnì dals geniturs cunter la scola, u ils geniturs coopereschon cun la persuna d'instrucziun e sa volvan davent dal giuvenil e da sia peergroup. Tar tut ils participads regna il pli savens il sentiment ch'ins na possa betg discurre cun l'auter, perquai che quel haja gia fatg sia opiniun. Geniturs e personas d'instrucziun han perquai savens difficultads da discurre ensemen. Dar vicendaivlamain la culpa in a l'auter, organisar ulteriur material da cumprova cunter l'auter sco er tschertgar alliads èn ulteriurs indizis d'ina lavur da relaziuns betg gartegiada en il rom da la scola. Numerusas experientschas mussan che la discussiun po sa derasar en in'atmosfera positiva da stima, sche l'orientaziun davart la soluziun stat en il center dal discours (e

betg primarmain il dar la culpa ad insatgi¹). Impurtanta per la soluziun è oravant tut la dumonda „Tge gida a l'uffant... en scola... sin la piazza da pausa... en famiglia...cun ses fargliuns... euv.“ Latiers èsi d'observar che savens n'èn betg be ils uffants ed ils giuvenils ils adressats dal sustegn, mabain er las persunas da contact directas (geniturs, persunas d'instrucziun). La discussiun duai dentant adina focusar la midada dalla situaziun da l'uffant e duai integrar la tematica dals problems da la famiglia, da la persuna d'instrucziun u da la classa be uschenavant ch'ella contribuischa a la midada da la situaziun da l'uffant. Per situaziuns difficilas en famiglia duessan ils geniturs vegnir sustegnids da consultar agid d'ordaifer.

Agids da discussiun

La suandanta glista po vegnir duvrada sco agid per planisar e realisar discussiuns davart la promoziun ed il sustegn da singuls uffants. Tut tenor il termin e la cumposiziun dals interlocuturs vegnan a star en il center differentas dumondas.

Dumondas per preparar la discussiun:

Dumondas per **structurar** la discussiun:

- Tgi èn ils/las partenari(a)s relevant(a)s per la discussiun actuala (magister da classa ordinaria, pedagogas curativas da scola, geniturs, uffants, cussegladers da scola e d'educaziun, terapeutas, inspectur da scola euv.)?
- Tgi moderescha la discussiun?
- Co fixain nus ils resultats da la discussiun ed ils arranschaments?
- Co poss jau garantir ch'ins tegnia er quint da differentas perspectives?
- Co poss jau crear in'atmosfera da discussiun che pussibilitescha il barat d'experientschas ed il svilup?

Dumondas en connex cun la **finamira** da la discussiun:

- Tgeninas èn per mai las finamiras da questa discussiun?
- Tge infurmaziuns e reacziuns vi jau dar, tge vuless jau dir en mintga cas, tge arranschaments vuless jau far?
- Tge vuless jau savair da mes partenaris e mias partenarias da discussiun?

¹ En nossas regiuns èsi bain savens indispensabel da sclerir la culpa, e quai è en blers lieus er la finamira. I sa mussa dentant il pli savens che la dumonda da la culpa na stat en nagin connex cun la soluziun e n'è uschia betg relevanta per la soluziun sezza.

Dumondas per sclerir l'atgna posiziun:

- Cun tge sentiments entrel jau en questa discussiun?
- Co vai cun mamez(za) en la lavur cun quest uffant e cun quests participads?
- Dovri scleriments sin quest stgalim?

Decurs da la discussiun:

Introducziun:

1. Posiziunament da sasez

- Jau hai oz surpiglià l'incumbensa...
- Jau instruesch il giuvenil durant 10 lecziuns l'emna ed hai gè ultra da quai gia pliras discussiuns cun el...
- Sche Vus avais il sentiment ch'jau stettia memia fitg d'ina vart, stuessas ma dir quai ...

2. Fixar il rom:

- Per mai èsi impurtant che nus chattian communablamain soluziuns...
- Igl è normal che Vus vesais las chaussas en in'otra glisch ch'jau, perquai che Vus sco geniturs faschais adina er autras experientschas cun l'uffant...
- Il giuvenil duai er er esser preschent, perquai ch'el senta en quest mument ch'el vegn sustegnì da tuttas varts...
- Jau pens che la discussiun vegnia a durar circa 1 ura...

3. Finamira approximativa:

- Jau vuless che nus sappian suenter la discussiun co ch'i ha dad ir vinavant.
- Jau vuless che nus chapeschian meglier suenter la discussiun tgi che fa tge, per tge raschuns ed en tge maniera.

Part principala:

4. Mintga participant da la discussiun obtegna il temp e la pussaivladad per exprimer ses puntg da vista

- As dastg jau supplitgar da ma dir Ses puntg da vista?
- Co è naschì il problem (co èsi stà ier, avant 2 mais...)?
- Co vesais Vus il problem uss, en quest mument?
- Tge aspectativas avais Vus concernent questa scuntrada?
- Tge chaussas funcziunan bain, tge duess en mintga cas cuntinuar sco enfun uss?
- A tge resursas da l'uffant, da la famiglia e da la scola pudain nus recurrer?
- Cura sa preschantan ils problems pli savens, cura main savens?
- Stoss jau sco persuna d'instrucziun avoir ulteriuras infurmaziuns per chapir meglier l'uffant e ses character?
- Ston ins consultar ulteriuras personas spezialisadas?

5. Aggiuntar la dumonda da la finamira

- A maun da tge indizis savessas Vus ch'il problem è schlià?
- Tge gidass tenor Vossa opiniun a schliar il problem?
- Tge gidass dapli?
- Tge na gidass segiramain betg?
- Co e cura examinain nus sche la finamira saja cuntanschida?

Fin:

6. Realisar „tgi fa tge, en tge mument ed en tge maniera?“

- Tge fa uss concretamain mintgin(a) a chasa?
- Tge duai esser meglierà fin alura?

7. Sa cunvegnir e negoziar davart ina controlla

- Cura ans chattain nus puspè?
- Tge succeda en cas ch'i sa mussa insatge che nus n'avain betg discutà uss?
- Tgi infurmescha tgi?

Ils participads sa vesan sco team:

Per evitar reproschas vicendaivlas pon ins introducir l'idea dal team: Nus essan in team che vul cuntanscher tschertas finamiras. Nus pudain cuntanscher facilmain questas finamiras, surtut sche nus furmain in team che funcziuna bain, sche mintgin sa da l'auter tge ch'el spetga euv.

Per sustegnair l'uffant pari essenzial ch'i vegnian furmads teams tranter las personas d'instrucziun ed ils geniturs. Sche l'uffant u il giuvenil sa senta alura sco part dal team, èn las difficultads savens liquidadas. Tar giuvenils pli vegls na pon ins betg adina partir dal fatg ch'il giuvenil coopereschia cun ils geniturs e la persuna d'instrucziun cunter ils collegas da la medema vegliadetgna. Il cuntrari, igl è normal ch'il giuvenil sa senta plitost attratg da la grupp da giuvens da sia vegliadetgna. Perquai na dastga il giuvenil betg vegnir manovrà en la situaziun da „ubain quest ubain quel“. Ins sto tschertgar pussaivladads che permettian al giuvenil da prender posiziun tant d'ina sco er da l'autra vart (mira annexa paginas 33/34: Agids d'intervenziun: Decurs da la moderaziun euv.).

4.3 Intervenziuns pedagogicas

Sch'ins discorra d'intervenziuns pedagogicas en cas da disturbis dal cumportament èsi impurtant che questas na vegnian betg consideradas ed utilisadas isoladamain, mabain che la persuna d'instrucziun ha er da furmar tenutas e chapientschas correspudentas e da crear ensemen cun la classa in process da lavur vi da questas. La suandanta survista – che n'è dal rest ni cumpletta ni singulara – duai intermediar insaquantas ideas ed intimaziuns.

Persuna d'instrucziun:

Scolaras e scolars cun disturbis dal cumportament hai adina dà e vegni er a dar en il futur. Per la persuna d'instrucziun è perquai la percepziun e reflexiun conscienta d'atgnas acziuns ina premissa per chapir ils uffants e lur modas da cumportament (mira annexa paginas 35 - 37: Fegl d'observaziun scolar, fegl d'observaziun magister, agids da reflexiun).

In ulteriur pass è la prontezza da discurre avertamain er cun ils/las collegas d'instrucziun davart las atgnas tenutas ed acziuns en connex cun disturbis dal cumportament (empè da be sa lamentar davart ils uffants e lur geniturs). Il dialog plain confidenza po crear distanza e render conscient eventualas alternativas d'acziun.

Furmaziun da l'instrucziun:

Disturbis dal cumportament vegnan tranter auter er influenzads tras la furmaziun da l'instrucziun. Id ha perquai in senn d'integrar ils scolars tant sco pussaivel en la planisaziun, organisaziun e realisaziun d'activitads d'instrucziun e da dar ad els er la responsabladad correspudenta.

Sche disturbis dal cumportament chaschunan mulestas, èsi impurtant da discutir quests ad uras cun il(s) scolar(s) en dumonda u cun la classa, da definir quests cleramain sco disturbis e sche pussaivel d'eliminar els tras ina midada metodica-didactica dal concept d'instrucziun.

Reglas e sancziuns:

En la vita da scola èn las reglas in impurtant agid d'orientaziun. Ellas mussan a scolars, personas d'instrucziun e geniturs las pussaivladads ed ils cunfins da lur cumportament. Cunfins dattan segirezza. En il context da la stanza da scola u da l'entira scola pussibileschan reglas ina convivenza che sa basa sin respect, resguard, chapientscha e responsabladad che garantescha ils dretgs da tut ils participads.

Reglas da cumportament vegnan en il cas ideal fixadas ensemen cun ils scolars (mira annexa pagina 38: Reglas da classa). Sche las reglas vegnan elavuradas comunablamain, portan tut ils participads la responsabladad per ch'ellas vegnian

er respectades. Sch'i dat problems en quest regard, ston els vegnir tractads comunablamain, ed en cas da basegn ston vegnir pronunziadas sancziuns.

Collavuraziun dals geniturs:

En connex cun disturbis dal cumportament datti adina puspè che scola e geniturs s'inculpeschan vicendaivlamain. Geniturs e personas d'instrucziun portan dentant comunablamain la responsabladad per ch'il process d'emprender d'in uffant vegnia sustegnì a moda optimala. Ensemen furman els ina sort team da sustegn. Perquai èsi decisiv che la scola furma ina comunicaziun averta e regulara cun la chasa paterna. Igl è pli simpel e savens er pli effizient sch'ins po plidentar problems dal cumportament en in'atmosfera conuschenta e da confidenza.

Intervenziuns cussegl da classa (stgalim: classa):

Per pudair tractar e tematisar ad uras eventuals problems u er giavischs, è il cussegl da classa in forum adattà. Latiers pon scolars e persona d'instrucziun discutir comunablamain problems da tut gener e planisar activitads correspundentas (mira annexa paginas 39/40: Infurmaziuns davart il cussegl da classa). Ultra da quai èsi cunvegnent da far discussiuns da valitaziun comunablas en in tschert interval (p. ex. mintga mais). En questas discussiuns analyseschan scolars e persona d'instrucziun comunablamain l'instrucziun, la collavuraziun ed il cumportament per formular meglieraziuns per l'ulteriura lavur. Ultra da la retrospectiva è qua impurtant il sguard positiv en il futur (Tge pudain nus far meglier en il futur? Co e nua ans pudain nus meglierar?), che crescha arranschaments concrets (mira annexa pagina 41: Sguard retrospectiv sin il mais u l'emna).

Intervenziun cunvegnas dal cumportament (stgalim: singul scolar):

Cun schliar disturbis dal cumportament na sa tracti da chattar il motiv exact per in cumportament che vegn registrà sco problematic. Quai n'è savens gnanc pussaivel. Decisiv èsi ch'il problem vegnia prendì a maun cun acziuns concretas che s'orienteschan vi da las soluziuns e vi da las resursas. In agid impurtant è qua la cunvegna da cumportament (numnà er contract da cumportament). Pertge ina cunvegna?

Cunvegnas da cumportament vegnan fatgas per preschentar avertamain las aspectativas vicendaivlas e per fixar las finamiras, furmas e cundiziuns dal cumportament futur. Impurtant èsi che las emprimas cunvegnas duain be cumpigliar pass pitschens che vegnan eventualmain schizunt „indemnisads“ immediatamain. Sche la prestaziun iniciala ch'ins spetga d'in scolar è ina pitschna avischinaziun simpla a la prestaziun che vegn finalmain giavischada, alura è il success pli grond che sche la prestaziun spetgada surdumonda il scolar.

Per la lavur cun cunvegnas da cumportament èn ultra da quai d'observar las sequentas reglas:

- Sco che las experientschas han mussà èsi impurtant ch'ìls singuls puncts da la cunvegna vegnian fixads comunablamain (dal scolar e da la persuna d'instrucziun ed eventualmain dals geniturs) e ch'els sajan clers per tut ils participads. La furma scritta serva er a la chapientscha, ed en il senn d'in contract vegn ella er suttascritta da tut ils participads.
- Tar il cuntegn da la cunvegna tutga d'ina vart la formulaziun exacta da las finamiras intenziunadas u da las prestaziuns spetgadas. Igl è cunvegnet sch'ìls puncts da la cunvegna vegnan formulads a moda positiva. Da l'otra vart duai er la moda da surveglianza/controla vegnir fixada ordavant. Igl è ultra da quai in agid sch'ins discorra al mument da l'elavuraziun da la cunvegna d'eventualas pussaivladads da sustegn. Scolar e persuna d'instrucziun ston numnadamain esser persvas che las finamiras fixadas èn propri cuntanschiblas – sch'i fa da basegn cun l'agid correspondent.
- Per mintga cunvegna èsi decisiv ch'il termin exact da la reponderaziun vegn discutà e fixà ordavant. En il rom d'ina determinaziun da la posiziun vegni fatg bilantsch, ed il cumportament experimentà durant in temp fixà vegn suttamess ad ina atgna valitaziun sco er ad ina valitaziun tras auters. Prestaziuns positivas duain quai vegnir reconuschidas resp. eventualmain recumpensadas. Sche las finamiras na vegnan betg cuntanschidas dovri novas cunvegna. Impurtant èsi ultra da quai che tut ils participads (geniturs, evt. autoritads da scola) vegnan infurmads davart ils eveniments.

(mira annexa paginas 42-48: Infurmaziuns ed exempels tar cunvegna dal cumportament)

Excurs: ina procedura sumeglianta è er pussaivla en cas da problems d'emprender. En quest cas vegn fatga ina cunvegna d'emprender. Empè da finamiras da cumportament vegnan formuladas finamiras d'emprender ed elavuradas offertas correspondentas da sustegn.

5. Soluziuns/agid ordaifer la scola e la scolina en cas da disturbis dal cumportament

5.1 Introducziun

En connex cun l'augment dals disturbis dal cumportament en scolina e surtut en scola vegnan savens er discutadas pussaivladads che tendeschan en lur tratgs fundamentals ad ina suspensiun d'uffants e giuvenils da la scola. En il center stattan las sequentas variantas:

- Dispensaziun da la scola tras attestat dal medi
- Scolaziun speziala
- Suspensiun da la scola

5.2 Dispensaziun da la scola tras attestat dal medi

La **dispensaziun da la scola tras attestat dal medi** è problematica e duai vegnir applitgada a moda discreta e correspondentamain darar. En cas da difficultads dal cumportament en scola duain las dispensaziuns sa basar sche pussaivel sin giudicats dal servetsch da psichiatria per uffants e giuvenils.

5.3 Scolaziun speziala

Pli derasà – e quai cun raschun – è l'attribuziun d'uffants cun disturbis dal cumportament en scola en **scolas spezialas** endrizzadas spezialmain per quest intent per uffants e giuvenils cun disturbis dal cumportament. En il Grischun vegnan oz en talas situaziuns per regla tratgas en consideraziun las sequentas instituziuns:

- Chasa da terapia Fürstenwald, Cuir
- Scola da muntogna Avrona, Tarasp
- Chasa d'uffants „Gott hilft“, Scharàns
- Chasa d'uffants „Gott hilft“, Zezras

En cas motivads vegn er en dumonda da plazzar scolaras e scolaras en instituziuns extrachantunales. La procedura per in tal palzzament è sbozzada en l'annexa sin pagina 49.

5.4 Suspensiun da la scola

En il davos temp vegn discutà en cas da disturbis massivs dal cumportament la suspensiun transitoria resp. anticipada d'uffants u giuvenils da la scola. Questa suspensiun vegn tratga en consideraziun tar scolars che mussan ils sequents cumportaments:

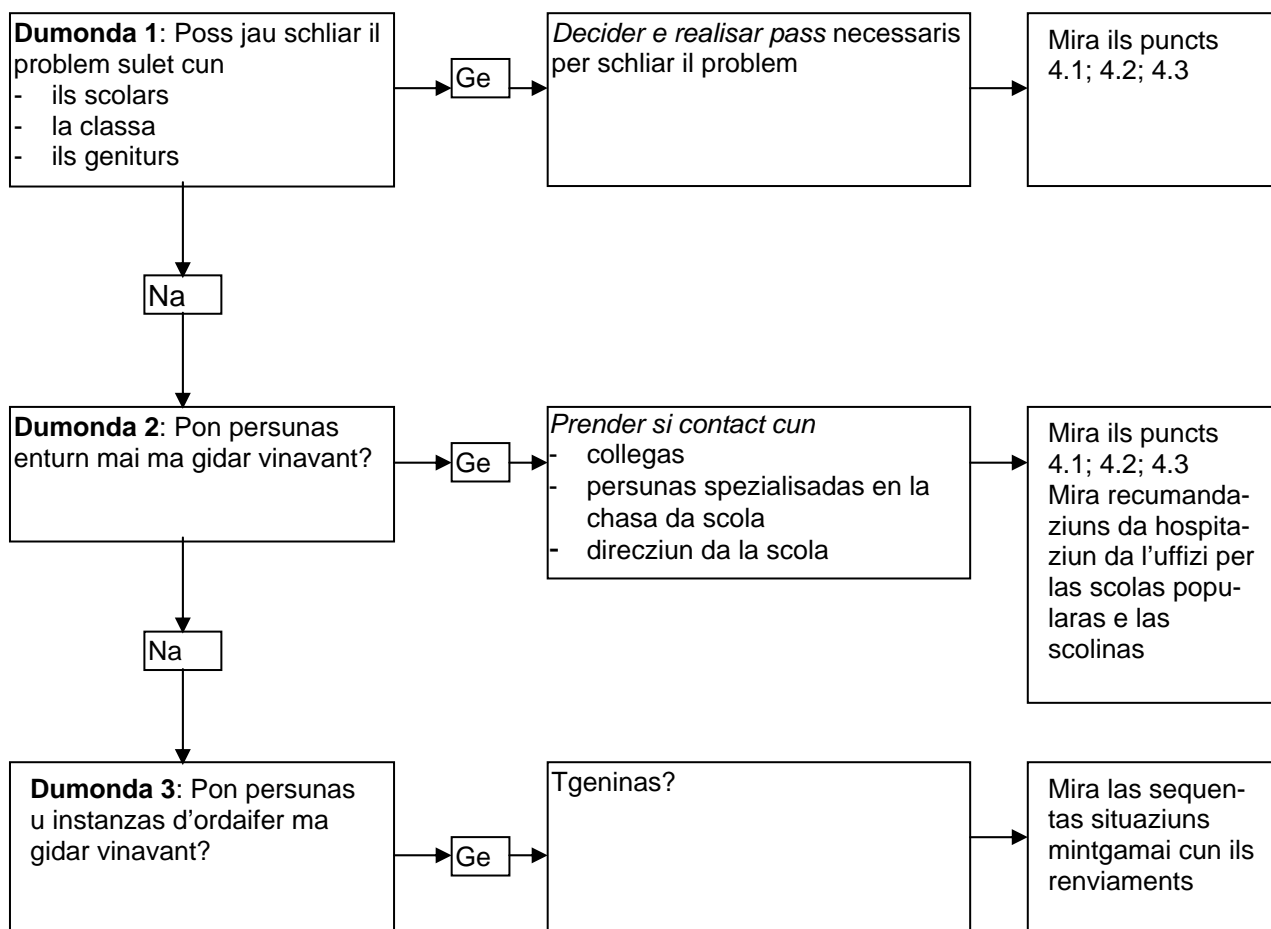
- cumportament privlus, destructiv e delinquent durant mais visavi scolars, persunas d'instrucziun, entiras chasas da scola e geniturs.
- boicot frequent da las persunas d'instrucziun, mintgatant cumportament da tiran u turmentader visavi scolaras e scolars pli giuvens, savens en gruppas ch'han il caracter da bandas.
- mancar savens en scola perquai che la banda fa er quai.
- ignorar da princip ils pensums.

Da la suspensiun duai vegnir fatg diever sulettamain en situaziuns fitg difficilas e per regla per proteger l'ulteriura cuminanza da classa. Il model da la suspensiun accentuescha che la scola n'è betg sulettamain in duair, mabain er in dretg. Las obligaziuns minimalas liantas da la scola ston vegnir divididas sin tut ils giuvenils per che l'instrucziun sco tala saja in summa pussaivla (l'obligatori bain manià da scola resp. il dretg da scola deriva dal temp nua ch'ils uffants avevan savens da lavurar e n'avevan nagina pussaivladad da sa furmar). En quest senn vegnan ellas oz chapidas sco protecziun per la cuminanza da las scolaras e dals scolars. Oz sto la scola vegnir protegida da tscherts giuvenils che randaliseschan; quai succeda en l'interess da la gronda majoritad da scolaras e scolars.

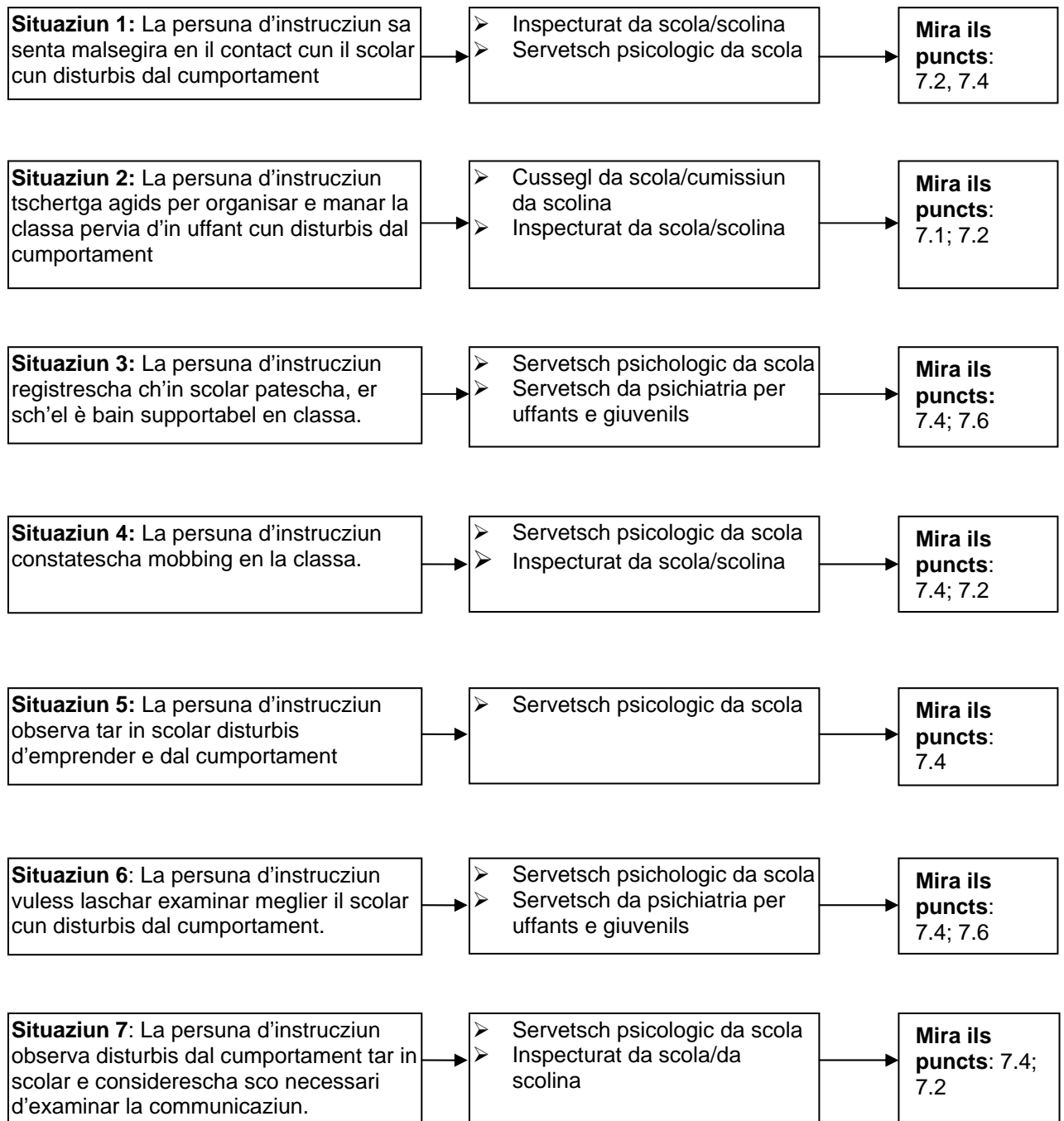
La suspensiun sco exclusiun transitoria u anticipada d'uffants u giuvenils da la scola n'è betg pussaivla en il rom da la legislaziun actuala da scola. In'extrada anticipada tenor l'art. 9 al. 1 da la lescha chantunala da scola è pussaivla pir durant il davos onn da scola ed er sulettamain en quests cas nua che las premissas enumeradas en las disposiziuns respectivas èn ademplidas. Per pussibilitar tuttina la suspensiun vegni proponì en il rom da la revisiun parziala da la lescha chantunala da scola che scolaras e scolars che, malgrà las admoniziuns e l'orientaziun dals geniturs, engrevgieschan permanentamain l'instrucziun u il clima da l'instrucziun, possian vegnir suspendids da l'instrucziun a basa d'in conclus dal cussegl da scola. Il conclus duai sa basar tenor la proposta sin in rapport en scrit da l'inspectur da scola cumpetent e dal servetsch psicologic da scola e duai vegni annunzià a la cumissiun tutelara. Il cussegl da scola è mintgamai incumbensà da tschertgar in'otra soluziun; quai succeda en collavuraziun cun ils geniturs e las instanzas spezializadas menziunadas. Per realisar la suspensiun da la scola dovri pia ina revisiun da la lescha.

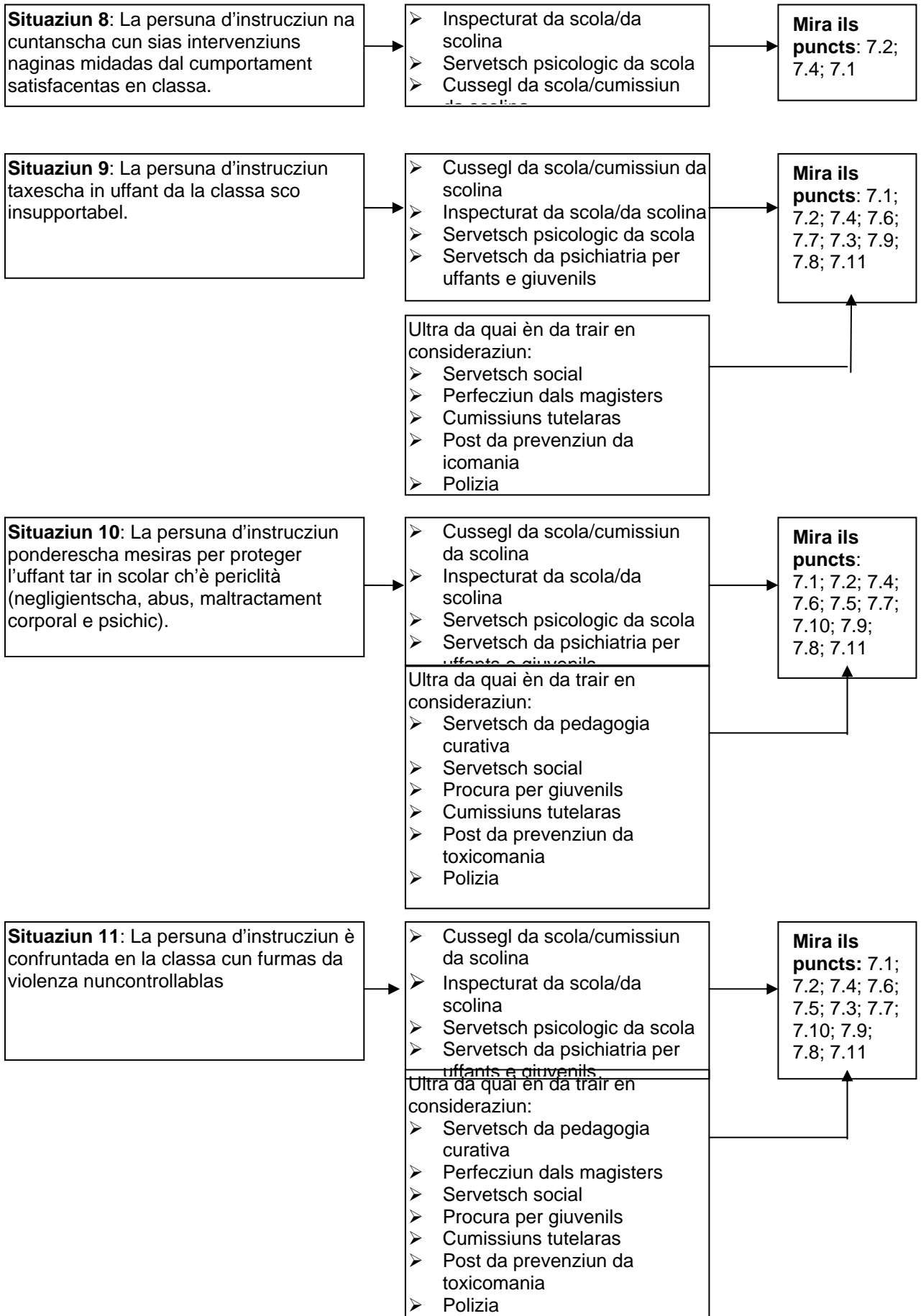
6. Proceder concret en cas da disturbis dal cumportament

En cas da disturbis dal cumportament en scola e scolina sa preschentan a las personas d'instrucziun pertutgadas las sequentas trais dumondas. Las dumondas 1 e 2 mainan tar conclus ed intervenziuns, tar ils quals las personas d'instrucziun ageschan ubain sin atgna responsablidad ubain vegnan sustegnidas da collegas, personas dal fatg u da vart da la direcziun da la scola. Tar la dumonda 3 maina la resposta per regla a la consultaziun da sustegn extern.

Sustegn extern

7. Sustegn extern en cas da disturbis dal cumportament

7.1 Cussegl da scola / cumissiun da scoletta (mira index da telefon da la vischnanca)

- Gruppas en mira: - Persunas d'instrucziun, terapeut(a)s, scolar(a)s
- Offertas: - Manar e survegliar la scola/la scolina
 - Coordinar, organisar, examinar mesiras
 - Visitas en scola e scolina
 - Sustegnair las persunas d'instrucziun ch'exequeschan lur professiun
 - Promover la collavuraziun cun ils geniturs
 - S'engaschar per l'incumbensa d'educaziun e da furmaziun da la scola u scolina
 - Sustegnair la realisaziun da mesiras da scolaziun speziala
 - Controllar sche la scolaziun obligatoria vegnia observada
 - Realisar l'urden disciplinar
 - Liquidar cas disciplinars grevs sco er cas penals tenor la procedura penala

7.2 Inspecturat da scola / inspecturat da scolina (tel. 257 27 36)

- Gruppa en mira: Persunas d'instrucziun, geniturs, autoritads da scola, departament d'educaziun, publicitad
- Offertas: - Survegliar e cusseglar scolinas, scolas e personal d'instrucziun
 - Cusseglar persunas d'instrucziun en cas da problems da metodica, pedagogia u da gestiun
 - Cusseglar persunas d'instrucziun e geniturs en cas da problems disciplinars (cunvegnas)
 - Cusseglar autoritads en tut las dumondas pedagogicas e metodich-didacticas
 - Moderar resp. mediar en cas da conflicts tranter scolina/scola/persunas d'instrucziun e geniturs/scolars
 - Moderar e/u collavurar tar projects (management da projects) ed arranschaments da SCHILF/APIS (arranschaments da perfecziun interns da la scola)
 - Lavurs d'infurmaziun e da publicitad
 - Collavurar en diversas gruppas da lavur e cumissiuns chantunalas

7.3 Perfecziun dals magisters (tel. 257 27 36)

- Gruppa da mira: - Persunas d'instrucziun da tut ils tips da scola populara e da scolina
 - Terapeut(a)s
 - Commembers d'autoritads da scola
- Offertas: - Curs tar ils temas disturbis dal cumportament e violenza durant l'onn da scola en las differentas regiuns dal chantun
 - Curs che sa refereschon sin temas en il rom da las emnas da curs da stad
 - Arranschaments da perfecziun interns da la scola (SCHILF/APIS)
 - „Ravugls da lavur“ che cumpiglian differents stgals

7.4 Servetsch psicologic da scola (tel. 257 27 42)

- Gruppa da mira: - Uffants en la vegliadetgna da scolina e scola, geniturs, personas d'instrucziun, mussadras
- Offertas: - Examinaziuns diagnosticas
 - Cussegljar en cas da
 - problems da scolarisaziun,
 - difficultads d'emprender,
 - difficultads da prestaziuns,
 - Disturbis dal cumportament
 - Cussegliazion d'educaziun en cas da problems considerabels d'educaziun en famiglia
 - Agids pedagogics-psicologics
 - Cussegljar personas d'instrucziun en collavuraziun cun l'inspecturat da scolina e da scola en cas da problems directivs en la classa
 - Cussegljar autoritads en dumondas da scola
 - Collavurar tar projects
 - Prevenziun e lavur da publicitad

7.5 Servetsch da pedagogia curativa (tel. 257 02 80)

Educaziun curativa prescolara:

- Gruppa da mira: - Uffants impedids, cun disturbis dal svilup e dal cumportament, famiglias, personas da contact

Psicomotorica:

- Gruppa da mira: - Uffants cun disturbis psicomotorics, geniturs, personas d'instrucziun

Audiopedagogica:

- Gruppa da mira: - Uffants cun impediments d'udida ed uffants surds (da la naschientscha fin ch'i sortan da la scola), geniturs, personas d'instrucziun

Instrucziun da sustegn per scolar(a)s cun impediments da vesida:

- Gruppa da mira: - scolar(a)s cun impediments da vesida en la vegliadetgna da scolina e scola, geniturs, personas d'instrucziun
- Offertas: - Examinaziuns diagnosticas
 - Promover l'uffant tras pedagogia curativa/terapia
 - Cussegljar ed accompagnar ils geniturs
 - Cussegljar las personas d'instrucziun
 - Lavur da publicitad

7.6 Servetsch da psichiatria per uffants e giuvenils (tel. 252 90 23)

Gruppa da mira: Uffants, giuvenils, famiglias, pèrs

Offertas: ambulat:

- Diagnostica psicologica e medicinala da test
- Psicoterapia singula, en pèrs, en famiglia ed en gruppas
- Servetschs consigliars
- Giudicats
- Mediaziun
- Supervisiun

staziunar:

- Diagnostica medicinala e tractament
- Diagnostica psicologica
- Psicoterapia singula, en gruppas ed en famiglia
- Instrucziun da scola speziala en classas pitschnas
- Assistenza socialpedagogica en gruppas

7.7 Servetsch social (tel. 257 26 54)

Gruppa da mira: - Persunas da tut las vegliadetgnas en situaziuns da problem persunalas, socialas u famigliaras

Offertas:

- Cussegliaziun en crisas da famiglia
- Cussegliaziun da partenaris, da lètg e da divorzi
- Cussegliaziun en cas da problems da toxicomania
- Agids d'educaziun
- Agid real
- Agid economic
- Cussegliaziun en fatgs d'uffants confidads
- Cussegliaziun da giuvenils, consuments da drogas e da lur famiglias
- Examinaziun per mauns d'autoritads (p. ex. cumissiuns tutelaras)
- Rapport per mauns da dretgiras
- Lavur da project e da publicitad

7.8 Post da prevenziun da toxicomania dal Grischun (tel. 252 53 50)

Gruppa da mira: - Umans ch'educheschan, instrueschan u accompagnan en lur mintgadi uffants, giuvenils e creschids, q.v.d. multiplicaturs

Offertas:

- Servetsch d'infurmaziun e triascha
- Cussegliaziun da prevenziun
- Perfecziun sin il sector da percepciun e registraziun tempriva

7.9 Cumissiun tutelara (tel. 257 26 31)

- Gruppa da mira: - Persunas da tut las vegliadetgnas en situaziuns da problem persunalas, socialas e famigliaras
- Offertas: - Far scleriments en vista a mesiras tutelaras en la protecziun d'uffants e giuvenils
- Ordinar, manar e survegliar mandats tutelars per uffants e giuvenils
 - Cussegliar persunas d'instrucziun da tut ils stgalims da scolina e scola tenor basegn
 - Cussegliar ed accompagnar portaders da mandats tutelars
 - Collavurar cun posts spezialisads ed eventuels servetschs parentads
 - Rapport per mauns da tribunals
 - Lavur da publicitad

7.10 Procura per giuvenils (tel. 257 25 71)

- Gruppa da mira: - Autoritads da scola, geniturs, uffants e giuvenils culpaivels
- Offertas: - Cussegliar e sustegnair autoritads da scola en cas da proceduras penals cunter uffants
- Cussegliar ils geniturs en cas da proceduras penals cunter giuvenils (sco giuvenils valan scolar(a)s da passa 15 onns)
 - Sclerir il basegn da mesiras dals giuvenils en collavuraziun cun auters servetschs (p. ex. servetsch da psichiatria per uffants e giuvenils)
 - En cas da basegn trair ina decisiun penala

7.11 Polizia chantunala (tel. 257 72 10)

- Gruppa da mira: - Uffants e giuvenils, persunas d'instrucziun, autoritads, servetschs d'agid
- Offertas: - Referats ed instrucziun davart ils temas drogas, delicts morals euv.
- Sustegn en situaziuns da conflict senza inquisiziun penala e procedura penala
 - Sustegn en cas d'in'inquisiziun penala
 - Discurs libers cun uffants e giuvenils en situaziuns da conflict e sin lur giavisch
 - Infurmaziuns ad autoritads per cumplettar las constataziuns da disturbis da cumportament generals

8. Remartgas finalas

Per finir èsi da dir ch'i cumpeta a basa da la legislaziun chantunala da princip a las persunas d'instrucziun, a la direcziun da scola sco er al cussegl da scola resp. a la cumissiun da scolina da manar, diriger e survegliar la scola e la scolina dal lieu, inclusiv da realisar urdens disciplinars existents. En cas da disturbis dal cumporment èn perquai respunsabels ultra da las persunas d'instrucziun e las mussardras en emprima istanza il cussegl da scola e las cumissiuns da scolina. Las istanzas da contact menziunadas en questa lavur (mira chapitel 7) gidan ad ademplir lur incumbensas e dattan cussegl e sustegn u gidan a coordinar.

Annexa

Glista da litteratura

Titel	Suttitel	Autur	Chasa editura	Data da publicaziun	Lieu da publicaziun
Aggression / Gewalt in der Schule	Schulhauskultur als Antwort	Guggenbühl, Allan e.a.	Sozia	4/98	Friburg
Veränderung von Schülerverhalten	Eine Einführung in die Verhaltensanalyse und Verhaltensmodifikation	Ammer, C., Buggle, F., Wetzel, H., Wilhelm, M.	Urban e Schwarzenberg	1/76	Minca
Störende Schüler, unruhige Klasse	Hilfen für den Schulalltag	Gräser, H., Lederer, M.	Kösel	1982	Minca
Gewalt in der Schule	Was Lehrer und Eltern wissen sollten - und tun können	Olweus, Dan	Hans Huber	1/95	Berna
Teufelskreis Lernstörungen	Theoretische Grundlegung und Standardprogramm	Betz, D., Breuninger, H.	Psychologie Verlags Union	2/87	Minca
Schul-Labyrinth	Hilfen im Umgang mit Veränderungen	Miller, Reinhold	Beltz	1993	Basilea
Wenn Schüler stören	Analyse und Therapie abweichenden Schülerverhaltens	Ulich, Klaus	Urban e Schwarzenberg	1980	Minca
Problemschüler – Problemfamilien	Praxis des systemischen Arbeitens mit schulschwierigen Kindern	Hennig, C., Knödler, U.	Beltz	1985	Basilea
Sekundärprävention in der Schule step by step	Programm zur Früherkennung und Intervention; Handbuch für Lehrerinnen und Lehrer	ZEPRA	Editur: Departament da sanitad dal chantun S. Gagl	1996	S. Gagl/Vaduz

Piramida da soluziun (per tagliar or)

Analisa da la situaziun

1. Tge manca?

Midadas planisadas:

- Determinaziun da la situaziun reala
- Eruir ils puncts fermes e flaivels
- Eruir ils motivs
- Ponderaziuns per l'avegnir

Midadas e divergenzas immediatas:

- Tge èsi – tge nun èsi?
- Nua è?
- Cura è?
- Dimensiun
- Particularitads
- Midadas

Finamira

2. Tge vulain nus?

Finamira globala

- Tge?
- Cura?
- Tras tgi?

Finamiras dal sistem/da la procedura

Finamiras detagliadas:

- operaziunal, mesirabel
- soluziun neutrala
- naginas contradicziuns
-
- structurà
- stuair/giavisch
- evaluar las finamiras aspiradas
- acceptabel
- pretensius, dentant cuntanschibel

Tschertgar soluziuns

3. Tge soluziuns chattain nus?

- Brainstorming
- Brainpool = metoda 635
- Chascha morfologica
- Reformulaziun dals problems
- Analogias

Problem parzial Analisa da la valita
 Problem cumplessiv

soluziun parziala
 Total da soluziuns parzialas

Valitaziun/decisiun

4. Tge soluziun ans para raschunaivla?

- Criteris = finamiras detagliadas
- Valitaziun da las parts giavischadas tar las finamiras detagliadas
- Scala da notas
- Paise * nota = niz parzial
- Summa dals nizz parzials = niz cumplessiv

Realisaziun

5. Co realisain nus la soluziun?

- Tgi?
- Tge?
- Cura?
- Meds?
- Cumparegliaziun tranter la situaziun aspirada e la situaziun reala
- Prender mesiras
- Eliminar impediments
- Procurar per il sustegn necessari

Agids d'intervenziun

5 pass per schliar situaziuns da conflict

Agir problematic

τ

1. Observaziun

Observaziun tar mai	Observaziun tar l'auter

τ

2. Registrar ils fatgs

Registrar la situaziun reala

--

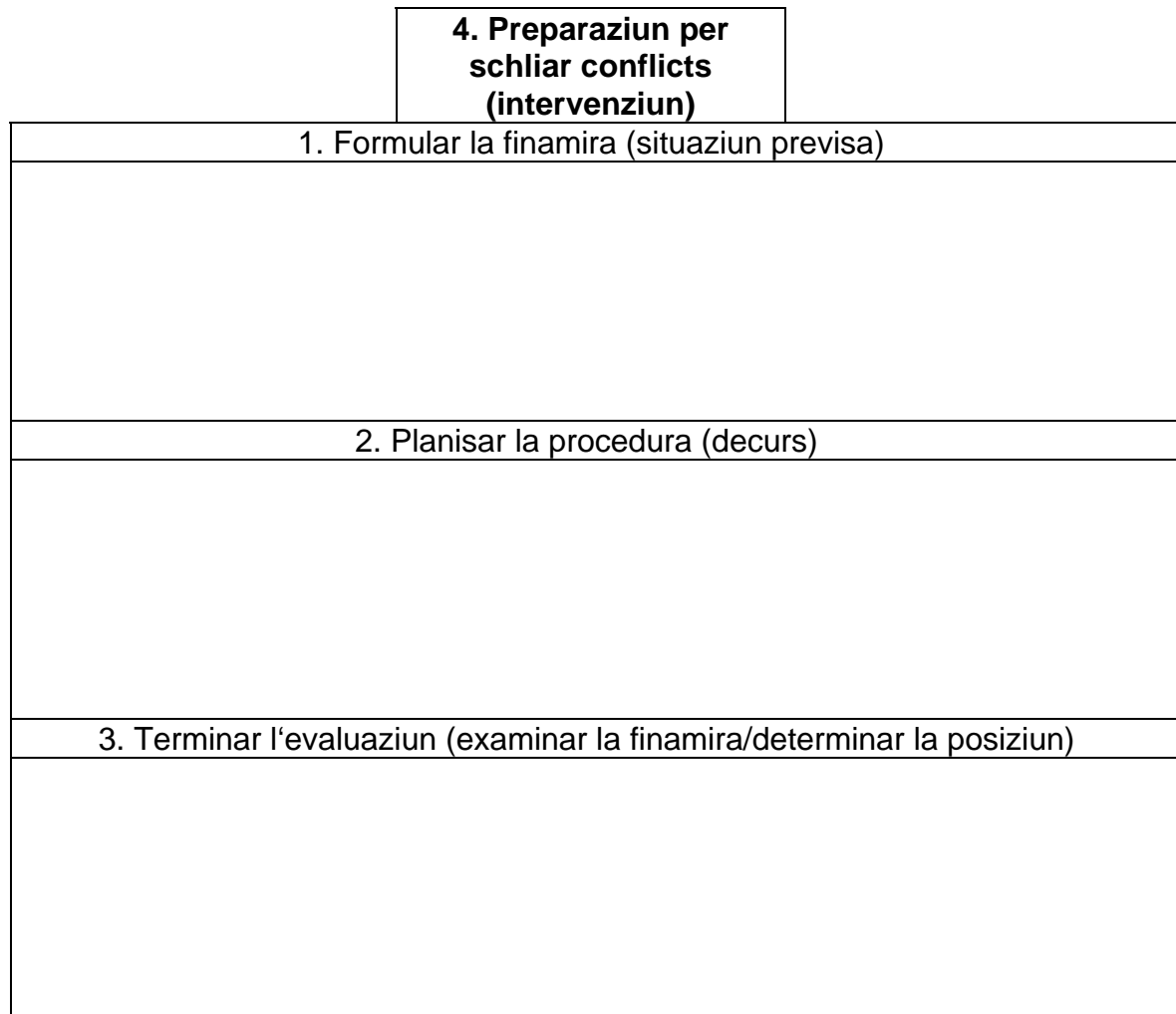
τ

4. Reflexiun per schliar conflicts

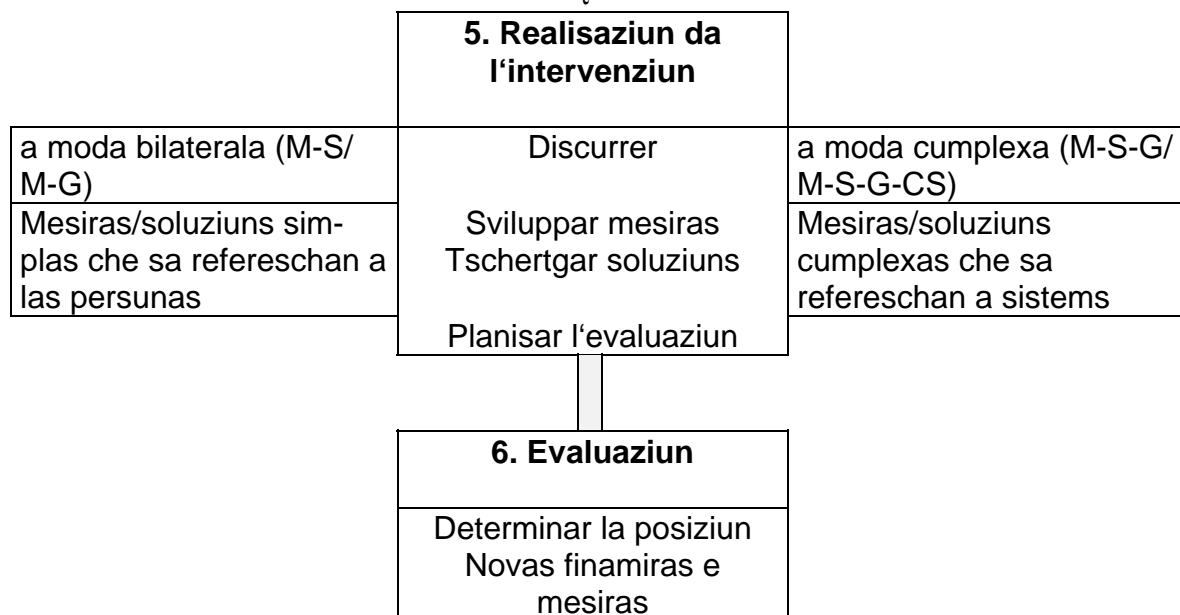
Tge resursas persunalas u internas hai jau (collegas euv.)?	Tge resursas externas ma pudessan gidar?

τ

mira Zepa, Sekundärprävention in der Schule, step by step, Programm zur Früherkennung und Intervention, S. Gagl/Vaduz, 1996, p. 79-92

τ

mira Zepa, Sekundärprävention in der Schule, step by step, Programm zur Früherkennung und Intervention, S. Gagl/Vaduz, 1996, p. 79-92

Fegl d'observaziun scolar:

Perioda d'observaziun:

		Tge observ jau sin il stgalim...		
Data	ura	dal corp	dal cumportament	da las relaziuns

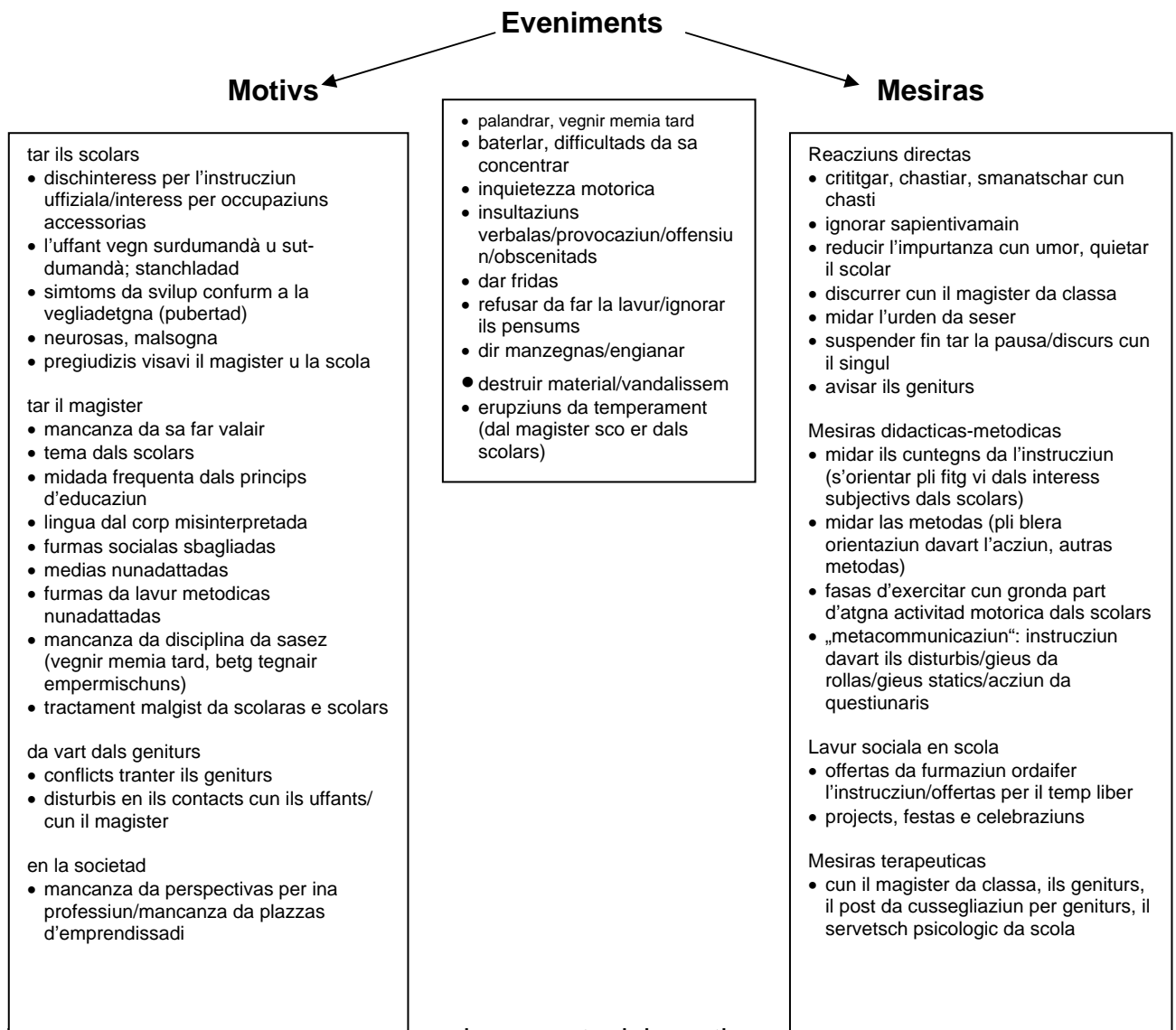
mira Zepa, Sekundärprävention in der Schule, step by step, Programm zur Früherkennung und Intervention, S. Gagl/Vaduz 1996, p. 32

Fegl d'observaziun magister				
Perioda d'observaziun		da:		fin:
Data	ura	Cumportament dal scolar	Co reagesch jau internamain	Co reagesch jau vers enor

Agids per la reflexiun

Perquai che disturbis èn simtoms da crisas pli profundas èsi impurtant d'eruir tras ina reflexiun intensiva da tals eveniments ils motivs pussaivels. Suenter èn d'aspirar soluziuns e da prender mesiras. Ils sequents quatter pass pon gidar vinavant:

1. Jau descriv a moda uschè neutrala sco pussaivel la furma, la dimensiun e l'intensidad dals disturbis – ina inventarisaziun.
2. Jau prov d'eruir ils motivs ils pli impurtants dals disturbis. Normalmain datti in'entira collecziun da motivs, da rar be in sulet.
3. Jau prov da far la differenza tranter ils motivs „fatgs sez“ (per ils quals jau sun cunresponsabla) ed ils motivs „importads“ (cumportament dals geniturs, d'autras magistras e d'auvers magisters, da conscolars).
4. Jau ponderesch tge mesiras ch'ins po iniziar u tge consequenzas ch'ins po trair. Igl è d'avantatg d'entschaiver cun las mesiras, sin las qualas ins ha grond'influenza sco magister u magistra.

En il schema qua sura chattain nus insaquants dals motivs pussaivels e da las mesiras (or da: Hilbert Mayer, Unterrichts-Methoden, levamain elavurà).

Reglas da classa

Idea directiva:

Sche la scola e l'instrucziun duain vegnir furmadas ensemen cun ils scolars, èsi raschunaivel che scolars e personas d'instrucziun prendian sco tema la convivenza e ch'els discuteschian e fixeschian las reglas correspudentas comunablamain ed a moda lianta.

Igl è in avantatg sche la persona d'instrucziun fixescha ensemen cun la classa in dumber (sche pussaivel betg memia grond) da reglas tenor ils suandants criteris:

- cler e chapaivel
- formulà a moda positiva
- elavurà e fixà ensemen cun ils scolars
- pendì si a moda bain vesaipla en la stanza da scola
- trair endament regularmain

Impurtant èsi che l'observaziun da las reglas vegnia exercitada, ludada ed apprezzada! Sch'i dat problems concernent l'observaziun da las reglas, ston ins discutir (comunablamain) eventualas mesiras/sancziuns.

Applicaziun da princip da sancziuns:

- far la differenza tranter delicts pli levs e da quels pli serius
- fixar exactamain tge cumportament che vegn chastià
- definir, tge surpassament da reglas che po chaschunar tge sancziun
- proteger la dignità e la stima per sasez dals scolars
- impedir ch'ina gruppa vegnia chastiada a moda pauschala (nagins chastis collectivs)
- planisar l'applicaziun da sancziuns empè da las pronunziar ad hoc
- pronunziar sancziuns a moda consequenta, ma confurma a la situaziun
- garantir ch'ils scolars chapeschian las sancziuns
- garantir ch'ils scolars sappian pertge ch'els vegnan sanzianads
- garantir ch'er ils geniturs ed ulteriurs participads chapeschian las sancziuns
- examinar sche las sancziun na stattan betg en cuntradicziun cun las ideas directivas da la scola, l'urden da scola, la lescha da scola

Metodica da l'educaziun ad in imprendar a moda independenta

Cussegl da classa

En il project da perscrutaziun da la scol'auta da pedagogia da S. Gagl davart l'imprender a moda independenta han ins examinà l'effect da differentas furmas metodicas. Las magistras ed ils magisters participads han numnà il cussegl da classa instituzionalisà lur med preferì. El ha lieu mintg'emna dal medem temp en furma d'ina discussiun e na vegn suspendì u laschà or per naginas raschuns.

La *discussiun* dal cussegl da classa *vegn manada* d'in(a) scolar(a) en cas d'ina classa cun rutina. Ina persuna ha da far il protocol. Questas funcziuns vegnan occupadas da nov mintga mais u mintga quartal.

Ils *temas da discussiun* resultan dals cedels ch'èn vi da la tavla. Durant l'emna po mintga uffant metter cedels sin la tavla. I dat differentas colonnas:

- *Jau hai gì plaschair che...*
- *jau n'hai betg gì plaschair che...*
- *jau giavisch che...*
- *arcun da problems (cumpiglia dumondas veglias, anc betg liquidadas)*

Da quai resulta la glista da tractandas. Il cussegl vegn adina avert cun leger il protocol. La *persuna d'instrucziun* sa participescha cun ils medems dretgs. En cas da team-teaching u repartiziun dals pensums duain tut las personas d'instrucziun sa participar a la discussiun.

Manar la discussiun: Tgi che vul discurre sto s'annunziar cun il maun. La manadra u il manader da discussiun dat il pled. Tgi che ha mess in cedel sin la tavla prelegia ses giavisch ed il motivescha. Alura vegni discutà ed en cas da basegn tschertgà ina soluziun. Ins po er consultar personas d'ordaifer, p. ex. il pedel, ils geniturs u glied specialisada.

Sche la persuna d'instrucziun introducescha quest cussegl da classa, po ella a l'entschatta manar senza la discussiun, far pli tard il protocol e finalmain delegar er quest'incumbensa.

Il cussegl da classa è ina buna scala per mesurar il clima en la classa. Qua vegnan svilupadas communablamain las reglas da convivenza. Latiers tutga er la dumonda, tge consequenzas che l'inobservanza da talas reglas duai avair (Beck et. al. 1995)

Or da: A. Beeler, Wir helfen zu viel, Klett e Balmer, Zug, 1999.

Plan da discussiun per il cussegl da classa

Furma curta

1. Tge ha plaschi a Tai quest'emna ?
2. Tge n'ha betg plaschi a Tai ?
3. Tge duai vegnir scrit en il diari da classa ?
Faschai propostas! Nus votain! Tgi duai scriver?
4. Tge duais Vus far durant l'emna proxima?

Plan da discussiun per il cussegl da classa

Furma extendida

L'emna veglia

1. Tge avevas Ti planisà per quest'emna e tge has Ti cuntanschi? Preschenta in resultat da lavur!
2. Tge ha plaschi a Tai quest'emna?
3. Tge n'ha betg plaschi a Tai?
4. Tge duai vegnir scrit en il diari da classa? Faschai propostas!
5. Tge n'has Ti betg cuntanschi quest'emna e co explitgeschas Ti quai? Fa er gist ina proposta co che Ti pos lavurar suenter quai!
6. Tge incumbensa obligatoria è stada surpli perquai che Ti l'has gia pudì schliar?

L'emna nova

1. Vi da tge duessan nus lavurar comunablamain durant l'emna proxima?
2. Tge vulessas Ti far durant l'emna proxima?
3. Tge stos Ti exercitar anc ina giada perquai che Ti na dumangnas quai anc dal tut?

Sguard retrospectiv sin il mais u l'emna

1. Co has Ti prendì part a l'instrucziun da quest'emna (quest mais) – bain, mediocher u mal?
 Motivescha: _____

2. Es Ti cuntent, „mez – mez“, betg cuntent cun Tias finamiras persunalas per quest'emna (quest mais)?
 Motivescha: _____

3. Has Ti l'impressiun che Ti vegnias chapì, betg chapì
 Pertge? _____

4. a) Has Ti problems che Ti vuessas discutir cun mai? _____
 b) Has Ti problems che Ti vuessas tractar en ina discussiun en classa? _____

5. Es Ti durant quella perioda ina giada vegnì tractà a moda malgista?
 En cas da gea, descriva questa situaziun! _____

6. a) Tge has Ti taxà sco spezialmain bun durant quest'emna (quest mais)?

 b) Tge has Ti taxà sco spezialmain mal?

7. a) Has Ti già memia blers pensums? (En tge rom?)

 b) Has Ti già memia paucs pensums? (Tgi?)

8. a) È il/in magister stà memia sever? _____
 b) È il/in magister stà memia pauc sever? _____
 c) È il/in magister stà commensuradamain sever? _____

9. a) Ha il/in magister instrui a moda lungurusa? (Tgi?) _____
 b) En cas da gea, en tge rom(s)? _____

 c) È quai tenor Tai il sbagli da
 1. Tai svesc
 2. la materia
 3. l'instrucziun
 - 4.....

10. Per Tes giavischs e Tias intimaziuns dovras Ti la vart davos! Grazia fitg!

Protocol da cunvegna da finamira

Data:
Persunas participadas:
Descripziun da la situaziun/analisa da la situaziun: (stadi actual, secturs da problem, ulteriuras indicaziuns)
Finamiras: (stadi aspirà, finamiras d'emprender / indicaziuns da finamiras, persunal, professional, puncto cumportament)
Ulteriura procedura: (Gener dal sustegn, mesiras, examinaziun da la finamira, determinaziun da la posiziun)
Indicaziuns particularas (infurmaziun, controlla, euv.):
Conferma da consentiment (suttascripziun):

Protocol da cunvegna da finamira per

En occasiun da la discussiun tranter dals è vegnida fatga la sequenta cunvegna ch'ins ha discutà e cumpilà communablamain e che cumpiglia las finamiras aspiradas (modas da cumportament positivs) sco er l'ulteriura procedura resp. las mesiras en cas che questas finamiras vegnan cuntanschidas u betg cuntanschidas:

Durant il temp d'observaziun e valitaziun dals fin ils..... observan il scolar ed il magister ils sequents puncts e valiteschan lur adempliment.

Valitaziun da sasez e valitaziun tras auters	scolar	magister
---	---------------	-----------------

Finamiras generalas	cun- tan- schi	cun- tan- schi per part	betg cun- tan- schi	cun- tan- schi	cun- tan- schi per part	betg cun- tan- schi

Finamiras entaifer la scola	cun- tan- schi	cun- tan- schi per part	betg cun- tan- schi	cun- tan- schi	cun- tan- schi per part	betg cun- tan- schi
En general:						
Instrucziun:						
Pensums:						

Finamiras ordaifer la scola	cun- tan- schi	cun- tan- schi per part	betg cun- tan- schi	cun- tan- schi	cun- tan- schi per part	betg cun- tan- schi

Examinaziun da las finamiras Data:	Mesiras en cas che las finamiras èn ademplidas/betg ademplidas	Data e suttascripziun:

Protocol da convegno da finamira per

Valitaziun da sasez e valitaziun tras auters tras	scolar		magister										
Finamiras generalas:	Emna 1		Emna 2		Emna 3		Emna 4		Emna 5		Emna 6		Bilan- tscha
	scolar	mag.	scolar	mag.	scolar	mag.	scolar	mag.	scolar	mag.	scolar	mag.	

ademplì = verd
 ademplì per part = mellen
 betg ademplì = cotschen

Contract cun sasez

Cun quest contract fetsch jau ina cunvegna cun mamez(za).

Cun emplenir or il formular da valitaziun da sasez u tras la discussiun cun mes magister hai jau constatà nua che sa chattan mias deblezzas momentanas.

Per quest motiv ma concentresch jau sin ils trais sequents puncts da discussiun (mira glista cun las pussaivladads da cunvegna):

Finamira cuntanschida: gea na

1.
.....

☐	☐
--------------------------	--------------------------

2.
.....

☐	☐
--------------------------	--------------------------

3.
.....

☐	☐
--------------------------	--------------------------

Jau fetsch qua la cunvegna cun mamez(za) da m'ingaschar dal tuttafatg e da ma meglierar vesaivlamain ed a moda examinabla en ils puncts menziunads sura fin ils

Mia suttascripziun:

Prendì invista:

Il/s geniturs /e / u il magister:

.....

Pussaivladads da contracts

(la glista n'è betg cumpletta, atgnas propostas èn pussaivlas)

Puncts che vegnan en dumonda èn da transferir en il contract d'emprender!

- Manar il carnet da pensums a moda exacta e bain legibla, pensums ademplids èn da stritgar immediat
- Fegls d'ordinatur nets cun ina bella furma da preschentaziun
- Cumpilar in plan d'emprender per examens, tge fetsch jau cura
- Dumandar (ad uras) il magister en cas che jau n'ha betg chapì insatge
- Emprender tenor ils trais senns (vesair, udir, sriver)
- Far mintga di dictats ambulants durant diesch minutas
- Emprender suenter / repeter / elavurar ils plects da franzos u talian
- Ma participar activamain a l'instrucziun (almain ina dumonda per di da scola, tegnair si il maun almain trais giadas)
- Betg be profitar en ina lavur da gruppa, mabain collavurar activamain e contribuir insatge al resultat
- Avant che ir a scola guard jau sin l'urari ed examinesch sche jau hai pachettà tut il material per l'instrucziun
- Jau fetsch ils pensums ad in termin fixà ordavant (plan da lavur per l'emna)
- Jau tegn mia maisa schubra e fetsch urden sut maisa
- Gidar ils camarads (explitgar, dumandar giu,...)
- Jau ma deport a moda collegiala (gidar, betg disturbar, betg far beffas)
- Jau vegn punctualmain a scola
- Jau ma tegn vi da l'urden da chasa da la scola
- Jau na ma lasch betg distrair durant l'instrucziun (far termagls, siemiar, ...)

→ Jau vi ma meglierar en il rom per ina mesa nota / ina nota entira

Contract cun sasez (per persunas d'instrucziun)

Quest formular duai gidar ad aspirar a moda consequenta ina finamira ch'è impurtanta per Tai.

Jau vuless midar il sequent cumportament en mia instrucziun:

.....

.....

Formulà a moda exacta hai jau la sequenta finamira:

.....

.....

(Examinescha, sche questa finamira è realisabla, raschunaivla e mesirabla. Sche quai n'è betg il cas, stos Ti midar correspondentamain la finamira.)

Capacitads, tenutas ed ideas da las valurs che simplifitgeschan d'ademplier quest contract èn

.....

.....

Tge pregiudizis, musters da cumportament, tradiziuns (messadis geniturs-ego) sustegnan u saboteschan eventualmain quest contract?

.....

.....

Puntgs da vista che mes ego intern d'uffant (plaun dals sentiments) taxescha sco interessant u sco dir e smanatschant vi da quest contract èn

.....

.....

Jau poss examinar sche jau haja cuntanschì mia finamira cun

.....

.....

Auters umans che sustegnan quest contract èn

.....

.....

Auters umans che pudesssan sabotar quest contract èn

.....

.....

La midada persunala dal cumportament ch'jau aspir cun quest contract po vegnir remartgada da (mes scolars/geniturs/collegas) auters, sche jau

.....

.....

Sche intgin m'impedescha ad ademplir quest contract, pudess jau

.....

Per chattar sustegn d'auters umans per ademplir quest contract, pudess jau

.....

Sche quest contract na funcziuna betg, malgrà ch'jau m'engasch cumplainamain per el, alura vegn jau a savair

.....

Il mender che pudess succeder sche jau na cuntansch betg la finamira è

.....

Sche jau vegn enavos anc ina giada sin mia resposta tar l'emprima dumonda, ves jau là il sequent problem:

.....

Sche jau ponderesch quai, sent jau

.....

Suenter avair examinà mia finamira da differentas varts, la vulesch jau formular da nov, en vista a la realisabladad, sco suonda:

.....

Lieu

Data

Suttascripziun

.....

(mira Karl Kälin e Peter Müri, Sich und andere führen, chasa editura Ott, Thun, 11. ediziun 1999, p. 102-104)

Decurs tar dumondas conc. scolaziun speziala en cas da disturbis dal cumportament

